

RESTAURAREA UNUI JILȚ DOMNESC DIN 1767

de **MARIN VLAICU**

Jilțul domnesc, ale cărui probleme de recondiționare le vom prezenta mai jos, aparține Muzeului de artă al R. S. România (Secția de artă veche românească) și a fost realizat la 13 oct. 1767 (după cum o indică inscripția). Stema domnească însoțită de inițiale dovedește că acesta a aparținut tânărului voievod muntean Alexandru Scarlat Ghica (1766—1768).

Cu toate că în evidența Secției de artă veche românească nu se pomenește de proveniența acestei interesante piese de mobilier, coroborând câteva date istorice de care dispunem, putem emite ipoteza că inițial el a aparținut bisericii Sf. Spiridon Nou din București, ctitorie începută de tatăl său Scarlat Ghica în a doua sa domnie în Țara Românească (1765—1766), dar care a fost terminată și înzestrată de tânărul domn.

În sprijinul ipotezei noastre, în afară de conjunctura istorică, vine însăși arhitectura și ornamentația jilțului, care prin dimensiuni și bogăția ornamentației vegetale, zoomorfe și antropomorfe, dar cu elemente de influență orientală, vădește tradiția brincovenească.

Proporțiile piesei, înguste dar înalte, verticalitatea fiind chiar exagerată, ne indică că destinația sa era naosul unei biserici mari, înalte. Cum nu cunoaștem o altă ctitorie de proporții mari a acestui domnitor, sîntem în drept să presupunem că a fost comandată pentru înzestrarea bisericii Sf. Spiridon Nou din București ; jilțul era folosit de domnitor atunci cînd asista la slujbă.

În decursul anilor, jilțul ajunsese într-o stare de degradare foarte avansată, fiind intens atacat de carii, stucătura era desprinsă pe mari porțiuni, în unele zone se formaseră numeroase umflături, care continuau să se accentueze. Brațul din partea stîngă și un fragment al sculpturii traforate erau complet distruse. Ornamentul din partea superioară a jilțului era desprins și avea mari lipsuri (lipseau diferite frunze, fragmente din elemente reprezentînd păsări sau animale). Apoi baza jilțului prezenta deasemeni foarte multe lipsuri provocate de carii și umezeală.

Foița de aur și suprafețele policrome erau acoperite de particule degajate de fum și alte corpuri străine.

În această situație au fost examinate posibilitățile de recondiționare a lucrării și soluțiile cele mai favorabile, aceste delicate operațiuni au fost supuse Comisiei de restaurare.

Ca urmare, restaurarea a început prin consolidarea stucaturii cu foiță de mătase și clei de pește în scopul de a preveni eventualele degradări ale acesteia în timpul operațiunilor de restaurare.

Fig. 1 — Juilțul domnesc (1767) înainte de restaurare, fotografie de ansamblu față.

Fig. 2 — *Jilțul domnesc (1767), fotografie detaliu lateral, înainte de restaurare; se observă brațul lipsă.*

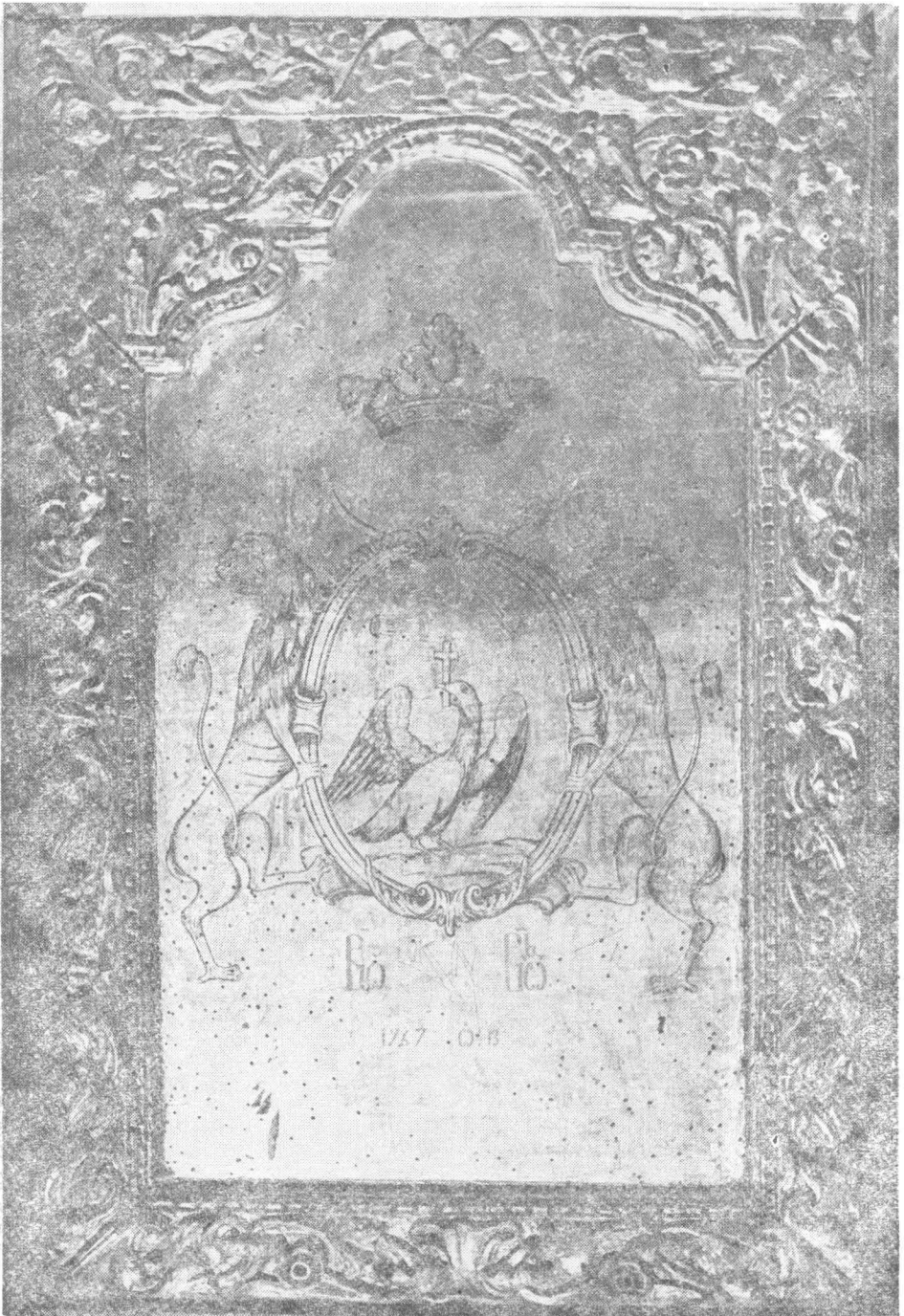

Fig. 3 — Jițul domnesc (1767), fotografie detaliu (stema domnească), în timpul restaurării.

S-a trecut apoi la consolidarea ansamblului părților lemnoase, prin înclieiere sau tipluire, după caz. Astfel, în urma acestor prime operațiuni obligatorii s-a trecut la completarea fragmentelor care lipseau, unele datorită factorilor de ordin mecanic, altele prin influența mediului biologic.

Cele mai dificile operațiuni au cerut refacerea brațului stîng și multiplele detalii ornamentale, care au necesitat o documentație și atenție deosebită, pentru a nu se schimba cu nimic aspectul inițial al mobilei.

Ornamentele au fost completate prin comparație cu cele originale existente. S-a folosit, tot în acest scop, lemn de aceeași esență, foarte uscat, de cel puțin 20 de ani. S-a urmărit ca fibrele să fie aproximativ de aceeași natură, pentru a nu contrasta în acest sens cu partea originală.

Pentru a da o deplină cursivitate ornamentațiilor aplicate (completate) fragmentele au fost lipite în stare brută, sculptura lor făcîndu-se ulterior.

Pentru înclieiere s-a folosit cleiul cald de oase, cel mai recomandat în restaurarea obiectelor de o atare vechime și valoare.

În cazul în care completările nu au fost obligatorii nu s-a intervenit asupra elementelor de detaliu, ci s-a urmărit să se redea, în mare, forma detaliului lipsă.

Fig. 4 — Jilțul domnesc (1767), fotografie detaliu (partea superioară) în timpul restaurării.

Crăpăturile din tablile ornamentate cu elemente sculpturale vegetale au fost astupate cu plăcuțe de lemn păsuite, în prealabil, în așa fel încît să nu exercite presiuni asupra pereților scindurii. Nu s-au folosit pene pentru a nu forța sau a permite lărgirea, în timp, a crăpăturilor.

Fig. 5 — *Jilțul domnesc (1767), fotografie detaliu (braț lateral) după restaurare.*

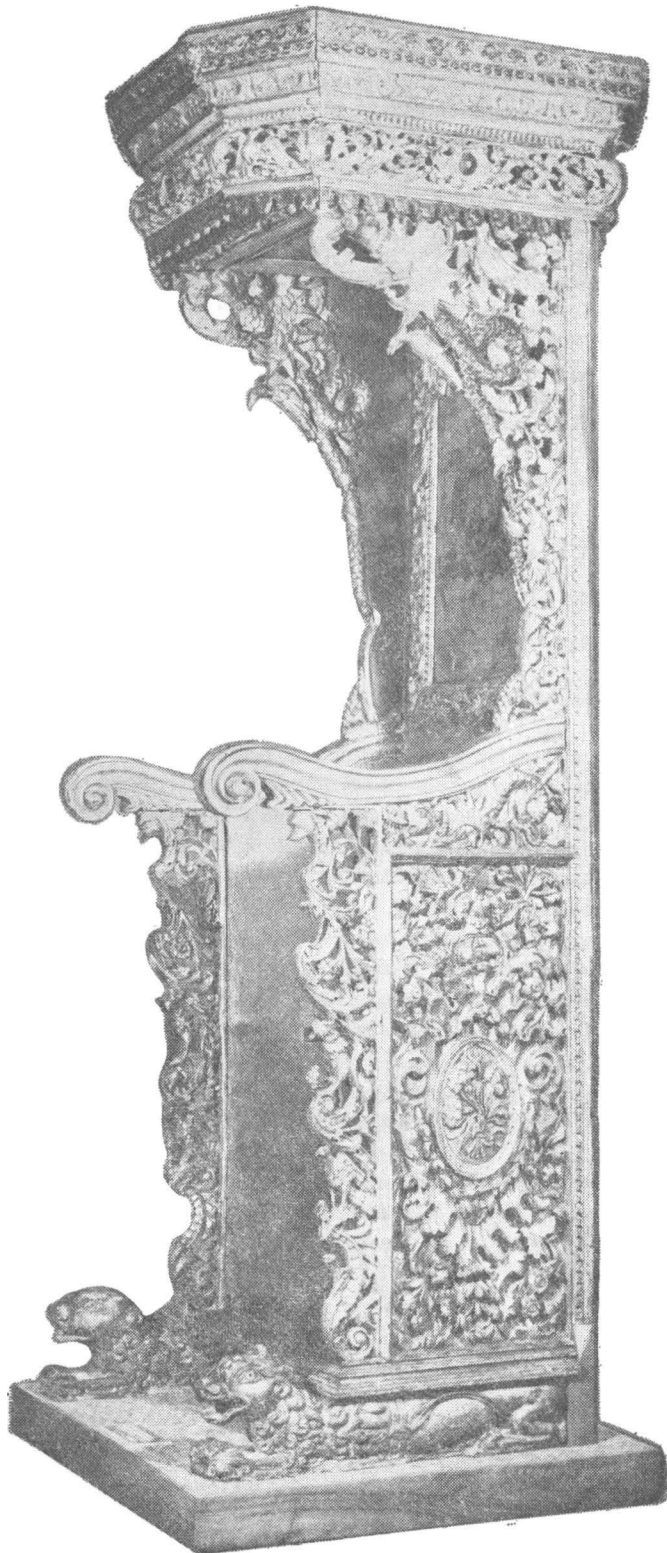

Fig. 6 — *Jilțul domnesc (1767), fotografie ansamblu după restaurare.*

Cea de a doua operațiune în procesul de restaurare a mobilei a constat în degajarea impurităților de pe suprafață și curățirea stratului poleit sau policrom. În acest scop s-a folosit o soluție de apă distilată și gălbenuș de ou, în proporțiile corespunzătoare, folosite în mod obișnuit în asemenea cazuri. Această soluție a avut pe de o parte calitatea de a curăța impuritățile, iar pe de altă parte calitatea de a consolida pelicula poleită cu aur sau policromă.

Ultima operațiune a constituit-o patinarea elementelor adăugite, în așa fel încît să nu aibă de suferit lucrarea în vederea ei de ansamblu și în același timp fragmentele respective să poată fi identificate cu ușurință.

Pentru patinare s-a folosit baițul de nuc, iar în unele cazuri praful de bronz auriu.

Întreaga piesă a fost supusă cianhidrizării pentru a distruge insectele xilofage și microorganismele.

Drept încununare a recondiționării în bune condițiuni a jilțului, acesta a fost expus în cadrul Muzeului de Istorie al R. S. România.

LA RESTAURATION D'UNE CHAISE PRINCIÈRE DE 1767

— Résumé —

La communication explique les difficultés présentées par la restauration d'un meuble d'une valeur remarquable appartenant au patrimoine de la section d'art médiéval roumain.

À cause de son mauvais état de conservation, la pièce, datée 13 octobre 1767, présentait de nombreux manques et fissures, ainsi que certaines zones du bois attaquées par des insectes xylophages.

*Les surfaces couverts de feuilles d'or et celle peintes en couleurs étaient im-
preignée de fumée et d'impuretés.*

La chaise princière a été soumise à des opérations complexes de reconditionnement, suivant les solutions proposées à la commission de restauration qui les a approuvées.

La restauration s'est poursuivies par étapes : consolidation, remplacement des parties manquantes, selon le cas, nettoyage des surfaces couvertes d'or et des polychromies.

Les conclusions soulignent la grande valeur artistique de l'objet et ses qualités mises au jour à la suite du processus de restauration.

CONTRIBUȚII ALE LABORATORULUI DE RESTAURAREA TEXTILELOR LA CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ (IDENTIFICĂRI, DATĂRI, ATRIBUIRI ALE ȚESĂTURILOR VECHI DE ARTĂ)

de FLORICA VIRJOGHIE

Preluând o piesă textilă de artă sau istorică pentru intervenții în atelierul de restaurare, restauratorul nu are numai sarcina de a o curăți și consolida, ci și pe aceea de a folosi acest prilej pentru a o studia cu toată atenția și în toate amănunțele pe masa de lucru. Acest răstimp este poate unica ocazie când o piesă poate fi analizată fizic, iar datele culese și notate în fișele analitice și de restaurare pot deveni utile oricând istoricului și cercetătorului de artă.

Lucrările de curățire și consolidare necesită în general îndepărtarea căptușelilor ca și a bordurilor unor broderii și țesături ce acoperă resturi ale vechilor borduri și dubluri uzate, lăsând liberă cercetarea. Ornamente, galoane sau inscripții ce aparțin sau nu piesei chiar de la origină pot fi analizate, cercetate și identificate.

La unele piese de broderie de tradiție bizantină din sec. XV—XVII pot trece neobservate unele rebrodări cu fire de mătase, cărora timpul le-a dat o patină înșelătoare, dar care la atenta cercetare a reversului piesei se vor dezvălui ca străine de intenția și tehnica artistului creator, ele fiind soluția aleasă de un meșter improvizat din secolul trecut, pentru acoperirea golurilor rămase prin distrugerea fondului de țesătură de mătase originar. Resturi ale acestor țesături, ce făceau fondul, pot fi găsite sub broderia cu fire metalice a piesei și adeseori sub broderia cu care s-a intervenit.

Vestminte și obiecte de cult, fețe de altar, poale de icoane aflate în muzeele noastre sînt adeseori alcătuite din elementele mai mult sau mai puțin mutilate ale unor somptuoase vestminte princiare. La cercetarea în atelier a acestor piese resturile chiar neînsemnate ale vechilor dubluri și vătuiuri, a micilor fragmente din fire de cusut ce au servit la asamblarea elementelor de costum sau la fixarea ornamentelor și a bumbilor de argint-aurit sînt recuperate, fotografiate și notate în fișa de restaurare. Păstrate în plicuri ce însoțesc dosarul piesei, ele vor avea rolul de a întregi imaginea acestor vestminte de artă și istorice¹.

Lucrările de restaurare și reconstituire a unui oaftan din catifea de proveniență musulmană din sec. al XVI-lea, aflat în componența unui „felon“ bisericesc, au fost începute prin operațiunea de reconstituire a lungimii și lățimii originare a bucății de țesătură din care fusese confecționat vestmîntul. Aceasta era singura oale de a se ajunge la restabilirea formei și dimensiunilor originare ale elementelor componente

¹ C. Nicolescu și Florica Virjoghie, *Cercetarea și restaurarea țesăturilor în cadrul Muzeului de Artă R.S.R.*, „Revista muzeelor“, 1964, nr. 1, p. 67—70.